

ціального працівника; недостатність умов для самовираження на роботі; напруженість і конфліктність у професійному середовищі; розчарування у своїй професії.

3. Ризик розвитку синдрому професійного вигорання є вищим для молодих фахівців, це зумовлено тим, що соціальні працівники із значним стажем роботи пройшли етап професійного становлення та адаптації до професії, у них визначені конкретні цілі, сформовані професійні інтереси, вироблені механізми професійного самозбереження.

4. Виявлено, що творчий потенціал діє як фактор антивигорання соціальних працівників, який проявляється в креативному підході до професійної діяльності є інструментом відкриття нових можливостей та їх реалізації. Розкриття вказаного потенціалу є важливим для профілактики професійного вигорання клієнтів різних віку і статі.

1. Ільєнко М.М. Професійне “вигорання” фахівців соціальної роботи: фактори, зміст, шляхи запобігання та подолання / М.М. Ільєнко // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами : тези доповідей. – К.: Університет “Україна”, 2008. – С. 306–309.

2. Осухова Н. Профілактика професійного вигорання / Н. Осухова, В. Кожевникова // Шкільний психолог. – 2006. – № 16. – С. 17–32.

3. Савчук І.В. Синдром “професійного вигорання” / І.В. Савчук // Інноваційний досвід у професійно-технічній освіті: наук.-метод. веб-журнал. – 2010. – № 9. – С. 96–110.

4. Турова Т. В. Синдром “професійного вигорання” працівників в системі антикризового управління персоналом: аналіз підходів / Т. В. Турова // Наука й економіка. – 2010. – Вип. 1. – С. 137–145.

5. Хайрулін О.М. Психологія професійного вигорання військовослужбовців: [монографія] / Олег Михайлович Хайрулін; за наук. ред. А.В. Фумана. – Тернопіль: ТНЕУ, 2015. – 220 с.

## **СЕРЕДНІЙ КЛАС ЯК ОСНОВА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА**

**Оксана РУДАКЕВИЧ**

**к. філос. н.,**

**доцент кафедри психології та соціальної роботи  
Тернопільського національного економічного університету**

**Наталя БОРШУЛЯК**

**студентка групи СР-31 Юридичного факультету  
Тернопільського національного економічного університету**

**Актуальність теми дослідження.** Україна переживає складний етап формування громадянського суспільства та соціально зорієнтованої ринкової

економіки. Даний процес супроводжується радикальними змінами української реальності в політичному, економічному та соціальному аспектах. Фактично це означає, що дана проблема охоплює всі сфери життєдіяльності суспільства, вимагає його докорінної перебудови і певного прозріння свідомості окремої особи-громадянина. Українці у своєму прагненні до цивілізаційного поступу повинні змінити традиційний для них пост-радянський спосіб життя, запровадивши в ньому такі принципи: політична рівність, громадська спільність, юридична свобода і соціальна справедливість. У суспільстві, де культивувалась “чесна бідність”, а багатство завжди мало кримінальне підґрунтя, тепер потрібно виростити “золоту середину” – соціальну групу, яка б хотіла та зміла досягнути успіху й достатку легальною, “чесною” працею, саме ця група й отримала назву “середній клас”. Громадяни середнього достатку становлять основу соціальної та політичної стабільності суспільства економічно розвиненого соціуму.

Ще в епоху Античності йшлося про важливість середнього елементу суспільства, тобто того прошарку населення, який за соціальним станом посідає проміжне місце між найбагатшими і найбіднішими. Так, Аристотель наголошував на важливості існування такого класу як передумови запобігання гострим конфліктам і забезпечення стабільності у суспільстві. Словосполучення “середній клас” чи не вперше було зафіксовано 1766 року в “Оксфордському словнику англійської мови”. У сучасному розумінні цей термін утвердився в Англії у середині XIX ст. Уже тоді до середнього класу, на відміну від робітничого, зараховували, крамарів, ремісників, різний “майстровий” люд”. В новітні часи за допомогою поняття “середній клас” визначають як статус громадянина в соціумі, так і сформовану соціальну групу.

Специфіка середнього класу в Україні полягає в тому, що він, по-перше, був створений не на базі розвитку реального виробництва, а внаслідок “вміло” проведеної приватизації і певного доступу до бюрократичних інституцій, що здійснювали це роздержавлення, і, по-друге, зорієнтований переважно на обслуговування класу багатих.

**Метою даного дослідження** є з’ясування ознак феномену “середній клас” та особливостей його проекції в наших українських суспільних реаліях. **Об’єкт дослідження** становить середній клас як особлива соціальна група, процес формування якої розпочався в Україні, його **предмет** – історичні, політичні та економічні умови формування даного соціального прошарку.

Для досягнення мети дослідження були визначені **завдання**: 1) дослідити передумови виникнення середнього класу як соціального феномену; 2) здійснити порівняльний аналіз процесу формування середнього класу в індустріально розвинених країнах світу та наявність даного процесу в Україні; 3) охарактеризувати сутнісні ознаки даної соціальної групи як гаранта соціальної стабільності.

Як основні нами використано такі **методи дослідження**: аналітичний, системний, компаративний, а також порівняльно-історичний підхід.

У результаті проведеного дослідження отримано такі **висновки**:

1. Феномен середнього класу має такі сутнісні ознаки: а) сукупність соціальних груп, які займають проміжну позицію між верхами та низами суспільства, виконуючи функцію соціального медіатора (посередника); б) порівняно високозабезпечена частина суспільства, котра володіє власністю, економічною незалежністю, свободою вибору сфери діяльності; причому висока якість життя, впевненість у майбутньому – все це зумовлює зацікавленість у збереженні існуючого соціального порядку; тому середній клас є соціальним стабілізатором суспільства; в) він зосереджує у своїх лавах найбільш кваліфіковані та найдіяльніші кадри суспільства, тому закономірно виконує функцію агента технологічного та соціально-економічного прогресу.

2. Професійний склад осіб, які мають статус приналежності до середнього класу, охоплює наукових та інженерно-технічних працівників, управлінський та адміністративний персонали середньої ланки, дрібних власників, фермерів, робітників високої кваліфікації. Саме середній клас є носієм суспільних цінностей та надбань національної культури, поширюючи їх на вищі та нижчі верстви населення.

3. Суспільство, де середній клас є чисельним, вважається політично стабільним. Відповідно, у тому суспільстві, де має місце поляризація на дуже багатих і дуже бідних, де середній клас становить порівняно незначну частку, має місце відчутне соціальне протистояння, немає політичної стабільності. У більшості країн з розвинутою економікою дана соціальна група налічує понад 60% населення, а в Україні – менше 5%.

4. Становлення громадянського суспільства, розвиток демократії та формування середнього класу є взаємозумовленими процесами. У програмних документах українських партій як лівого, так і правого спрямування, пріоритетним завданням проголошується формування середнього класу, який визначає поведінку електорату та моральні стандарти суспільства, головню через участь у виборчому процесі виконує функції носія демократії та політичних свобод.

5. Середній клас – це соціальний прошарок з високим рівнем матеріального достатку, він становить соціальну основу громадянського суспільства, його представники відрізняються високим рівнем громадянської активності. За посередництвом політичних інститутів громадянського суспільства (політичних партій, громадських організацій, засобів масової інформації, органів місцевого самоврядування) громадяни, які складають середній клас, мають можливість контролювати та впливати на процес прийняття рішень з метою забезпечення та збереження стабільності [2].

6. Формування середнього класу як більшості населення з відносно високим рівнем матеріального статку і становлення громадянського суспільства – процеси взаємопов'язані та взаємозумовлені. Формування середнього класу в Україні повинно пов'язуватися не з прагненням розподілити влас-

ність між усіма членами суспільства, а зі справедливим та рівномірним розподілом доходів. У суспільстві середнього класу є найбагатші і є найбідніші, але не існує великого розриву між доходами найбільш заможних і найменш забезпечених громадян. Це стане суттєвим кроком на шляху формування громадянського суспільства в Україні.

1. Гребенчук Ю.М. Дискусія про середній клас в Україні / Ю.М. Гребенчук. – К., 2008. – 264 с.
2. Полохало В.А. Режим, який склався, є найбільшим ворогом середнього класу / В.А. Полохало. – К., 2003. – 312 с.
3. Шангіна Л.М. Отлаженная жизнь или Средний класс в украинском исполнении / Л.М. Шангина // Зеркало недели. – 2008. – 9 ноября. – 7-8 с.

## СИСТЕМНА ОРГАНІЗАЦІЯ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

**Арсен ЛИПКА**  
аспірант першого року навчання  
кафедри обліку в державному секторі економіки  
та сфері послуг Факультету обліку і аудиту  
Тернопільського національного економічного університету

У дослідженні розглянуто етапи та принципи побудови управлінського обліку та його підсистем на підприємстві в контексті задоволення потреб працівників в об'єктивній аналітичній інформації.

**Актуальність теми дослідження.** Управління підприємством ґрунтується, з одного боку, на цілеспрямованому спостереженні за процесами, які відбуваються на ринках (збуту, закупівель, робочої сили, руху капіталів) та оперативну й адекватну на них реакцію, зважаючи на облікову багато-предметність взаємозв'язків, з іншого – на програмуванні і реальній зміні адмінпроцесів усередині самого підприємства. Очевидно, що без прийняття ефективних управлінських рішень керівництвом шанси на успіх у конкурентній боротьбі значно зменшуються. У цій ситуації кардинально підвищується вагомість ефективного системного управління. За багатопроблемних умов професійної діяльності керівник підприємства, перш ніж прийняти рішення, визначає мету, здобуває потрібну інформацію, оцінює можливі альтернативні варіанти рішень й обирає з них оптимальний. Щоб прийняти правильне рішення, він детально вивчає умови, за яких воно приймається, для чого збирає з різних джерел повну інформацію щодо можливостей використання наявних ресурсів і задіяння професійного потенціалу виконавців.

**Стан розробки теми.** Відомо, що проблема управлінського обліку є складною й багатоаспектною, що підтверджують праці закордонних і